

Jerusalem 21 september 2000

Reisverslag 18-20 september van Chaya Brasz voor Platform Israel.

18 september

Archief Philip Staal

CJO vergadering bijgewoond. Daar waren de volgende mensen aanwezig: Micha Gelber, de notulerende Nico, Esther Koedam, Ernst Numan, Henri Markens, Joop Sanders, Hans Vuijsje, Menno Paktor, Rob Wurms (voorzitter) en Ronny Naftaniel. Tijdens de vergadering was ook Prof Mr. H.M.N. Schonis ruim een uur aanwezig om toelichting te geven op de achtergronden en de huidige gang van zaken rond de zaak Goudstikker. Ik ben zelf tot kwart voor elf gebleven (niet helemaal tot het einde). Van belang voor ons was dat de ZBO Stichting Maror gelden (i.o.) is aangemeld bij de Kamer van Koophandel met Rob Wurms, Micha Gelber en Avraham Roet als bestuur en Fred Ensel als adviseur. Het bestuur zal vervolgens de stichting uitbreiden. Dhr Roet krijgt dus volledige medezeggenschap daarin zoals hij wilde. Besproken werd dat de beoogde ruimte voor het uitvoeringskantoor niet alleen pal achter Financien zit, maar dat de etage ook boven een verzekeringskantoor Lippman is gevestigd hetgeen met grote letters op het front staat vermeld. Zeker in combinatie met de mogelijkheid dat het Stichtingsbestuur Prof Uri Rosenthal als voorzitter zou kunnen aantrekken werd dit als wel zeer ongelukkig beschouwd en op die grond vond het CJO dat naar een andere ruimte moet worden uitgekeken, liefst ook iets verder van Financien.

Besloten werd ook dat een boekje/folder moet worden gemaakt met korte uitleg over de Joodse gemeenschap in Nederland en een overzicht van de bestaande instellingen met verzoek evt na ontvangst van de particuliere unit een of meerdere van deze instellingen met een gift te bedenken. Deze folder zou moeten worden ingesloten bij het aan de aanvrager toe te zenden formulier. Joop Sanders werd hiermee belast. Ernst Numan deed verslag van de reis van hem en Avraham naar New York. CJO houdt contact aan met Charlotte Cohen en wil aansluiting/inpassing van de Amerikaanse organisatie.

De zaak Goudstikker (na uur uitleg van Schoonis) wordt bij het CJO in beraad gehouden. Vraag is of het CJO er iets mee moet doen. Schoonis verwacht een mogelijke versoepeling in overheidshouding. Mogelijke uitkomst zou misschien kunnen zijn dat het kunstbezit (Nederlands cultuurgood) wel in Nederland blijft maar dat een compensatie van de familie plaatsvindt. Vraag is of CJO daar een positieve rol bij kan spelen. De schilderijen uit het bezit van Goudstikker hangen overigens tot in het Ministerie van Financien zelf. Het betreft stukken uit de door Goering gekochte collectie.

Hoewel de vergadering bij JMW over het NIDI-rapport pas de volgende dag zou plaatsvinden en het CJO pas op 26 september dat rapport bespreekt, werd ik in staat gesteld uitleg te geven van de bij Avraham Roet en mijzelf gerezen ongerustheid over dat rapport. Hans Vuijsje vond het goed dat ik daarbij de (nog vertrouwelijke) cijfers reeds gebruikte. Avraham had die dag reeds een aantal mensen gebeld. Ik heb de aanwezigen voorgerekend dat de categorie 'halfjoden' een disproportioneel aantal units kan opeisen aangezien van deze groep relatief veel mensen in leven zijn en zij ook relatief veel plaatsvervangers hebben. Ik heb terugverwezen naar mijn standpunt uit mijn eigen stuk dat er over het algemeen een verschil in beroving was tussen 'voljoden' en de andere categorieën nl 'gemengd gehuwde voljoden' en 'halfjoden'.

Vooraf de 'halfjoden' hadden mogelijkheden om bezit in handen te laten van niet-Joodse verwanten. Ook na de oorlog was van hen een groot deel van de familie intact (nl de niet-Joodse kant) met inbegrip van eventuele toekomstige erfenissen, zaken die bij 'voljoden' van wie de families volledig werden uitgeroeid domweg niet hadden bestaan. Dat verschil komt niet tot uiting in de criteria zoals die nu zijn vastgesteld maar daar hadden velen zich reeds mokkend bij neergelegd. Nu blijkt echter uit de NIDI-cijfers dat de verhoudingen tussen de verschillende groepen door hun demografisch verloop op dramatische wijze verder wordt scheefgetrokken, vooral in het voordeel van de 'halfjoden'. Verder hebben ze ook relatief veel plaatsvervangers. In hoge mate zouden dus ook hun kinderen (vrijwel altijd 'kwartjoden') dezelfde units ontvangen als een 'voljood' die de hele shoah had meegemaakt en wiens familie aan twee kanten (beide ouders) was uitgeplunderd en vermoord. Als die kwestie van de 'halfjoden' een randverschijnsel was geweest zoals de opstellers van de criteria misschien dachten was dat niet zo erg geweest maar nu is op grond van het NIDI rapport duidelijk dat het gaat om 45% en dat is een beduidend hoger percentage dan zelfs hun aandeel in de gemeenschap van 1945, laat staan die van 1940. Verder legde ik uit dat ik het mijn taak achtte hen daar in een heel vroeg stadium voor te waarschuwen aangezien deze verdeling voor veel mensen onaanvaardbaar zou zijn en tot scherpe reacties zou leiden zodra het rapport openbaar werd. Joop Sanders en Hans Vuijsje verdedigden het standpunt dat per definitie iedereen die in de vastgestelde groep viel beroofd was, Menno Paktor rekende uit dat ondanks alles volgens hem toch 70% van de ontvangers halachisch Joods was, Henri Markens merkte op dat hij blij was dat over de criteria was beslist zonder dat men op de hoogte was geweest van deze cijfers en dus zonder beïnvloeding ervan, Micha Gelber liet weten dat hij met de achterban moest praten en dat dit zeer moeilijk zou liggen. Hij zei ook dat Arthur Vis (die het rapport kent) de toestand desastreus had genoemd. Rob Wurms zei dat sommige 'halfjoden' rijk waren geweest en dat hij maar uit een arme familie kwam ook al was die dan geheel 'voljoods', maar de mate van beroving was naar zijn mening dus ook minder dan die van een welvarende 'gemengd gehuwde' of 'halfjood'. Ronny Naftaniel kwam terug op zijn eigen verdelingsvoorstel (dat destijds was afgewezen) waarin het onderscheid tussen beroofd zijn aan een kant van de familie of aan twee kanten wel degelijk werd gemaakt. De conclusie was echter dat er nu niets meer aan kon worden veranderd (het voorstel is naar de Tweede Kamer en het debat vindt plaats op 28 september). Ronny zei dat in de uitwerking de zaak moest worden gecorrigeerd; niet-beroofden zouden immers niet op de diverse rooflijsten voorkomen en er zou strikt de hand aan moeten worden gehouden dat ze zonder dat bewijs dan ook niets zouden krijgen. Het CJO schaarde zich opnieuw achter de criteria na enig protest van Ronny Naftaniel en van Micha Gelber die eerst met zijn achterban wilde spreken en er een hard hoofd in had. De broodjes waren lekker.

19 september, Prinsjesdag

Om 9 uur begon in Den Haag temidden van draaiorgels en verkeerschaos een vergadering van de ZBO Stichting Maror-gelden Overheid i.o. (Micha Gelber, Rob Wurms) met Hans Dona (interim manager), diverse KPMG mensen en een vertegenwoordiging van het ministerie van financiën, nl. Christiaan Ruppert en Jef Duterloo. Fred Ensel, adviseur van de Stichting Maror zat de vergadering voor en was kennelijk in dit geheel de baas, want hij was wat ontsteld dat ik daar kwam en hoewel ik welkom was moest daar toch wel formeel over worden besloten. Daar werd

bijgezegd dat men niet steeds verschillende mensen wilde zien. Als Avraham Roet niet kon moest er een vaste plaatsvervanger zijn en dat gold ook voor anderen. Deze vergadering duurde ruim twee en een half uur. Er was koffie maar geen koek(je), hetgeen op een feestelijke dag als Prinsjesdag in een zo rijk land toch wel wat erg zuinig overkwam. De vergadering:

a. Ik begreep niet waarom het ministerie van Financien zich hier actief mee bemoeide. Vooral de evt. benoeming van Esther Koedam in het uitvoeringskantoor leidde bij Christiaan Ruppert tot opmerkingen tegen het “binnenhalen van het CIDI/Naftaniel”. Hij wilde liever nog eens gaan overleggen met Conny Kristel (SOTO). Aangezien via Jef Duterloo (Financien, maar ook van SOTO gekomen), Boris de Munnick (ook SOTO) al was binnengehaald merkte ik op dat het meer leek op het binnenhalen van SOTO door Financien en dat er toch weinig bezwaar kon zijn tegen nauw contact met Joodse instellingen. Ik ervoer de houding van het Ministerie in dezen als ergerlijk. Betrokkenheid van medewerkers bij de Joodse gemeenschap zou juist een voordeel moeten zijn. Waarom dan te rade gaan bij SOTO om mensen te vinden?

Er werd overigens in het voordeel van Esther Koedam beslist.

b. Mij werd duidelijk dat zolang de ZBO zich niet krachtig gaat manifesteren inmenging van allerlei kanten (o.a. dus het ministerie van Financien) een probleem zal blijven en we lopen het gevaar geen greep te hebben op de gang van zaken. Op deze tweede vergadering van de Stichting Maror gelden met KPMG, Dona, Financien waren slechts twee bestuursleden aanwezig (Wurms en Gelber, beide “aardige jongens” maar m.i. bepaald geen stevige bestuurders). Verder was Ensel uiteraard met enig overwicht aanwezig. Het bestuur moet zo snel mogelijk worden uitgebreid met personen van gewicht en met overwicht. Ook Avraham zal zelf zo veel mogelijk aanwezig moeten zijn op de vergaderingen (of een vaste plaatsvervanger). Volgende vergaderingen: 27 sept om 9.30 bij Ensel op kantoor, 3 okt om 9.30 in Den Haag, 11 okt om 9.30 in Den Haag, 17 okt om 9.30 in Amsterdam.

c. Besproken werd dezelfde issue van de locatie boven Lippman en met mogelijke voorzitter Rosenthal. De CJO afwijzing kwam hier ter tafel. Men zoekt een oplossing hoewel de ruimte geschikt en relatief goedkoop was en een andere oplossing moeilijk te vinden.

d. De formulieren zullen in twee kleuren worden verspreid (maar op verzoek niet in geel). 100.000 exemplaren. Er komt een kleur voor rechthebbenden en een voor plaatsvervangers, zodat de rechthebbenden (de oudsten) snel kunnen worden afgehandeld.

e. De begroting werd behandeld en beoordeeld als en nog onrijp stuk dat aanscherping behoeft. Het definitieve bestuur van de ZBO moet de definitieve begroting vaststellen.

f. Er moet een voorziening komen zodat de banken niet van de ontvangers van de units weer bedragen afnemen voor overmaking etc. Ook geen ongelijkheid Nederland en buitenland.

g. KPMG en Israel. Christiaan Ruppert zei dat KPMG alles eigenlijk moet doen. Het kantoor in Israel is een helpdesk. Platform moet volgens hem niet te involved zijn (zelfde lijn als bij a.)

h. De looptijd van de hele afwikkeling wordt 3 jr (geen 28 mnd). Wel neemt de bezetting na enige tijd drastisch af omdat het werk zal afnemen.

i. De ING bank zal uitkeren. Tevens zal een rekening worden geopend bij ABN-AMRO voor rekeningen, kosten, salarissen, kantoor etc (intern).

j. Digitalisatie roofoarchieven is in gang gezet. Op 7 november wordt eerste deel afgeleverd.

- k. Men was van mening dat men de kennis van Israel wel goed kan gebruiken maar dat de uitvoering toch moet ressorteren onder Nederland ook wat betreft de “andere buitenlandse”. (zie opmerkingen bij CJO over Charlotte Cohen- USA).
- l. De Stichtingen hangen voor bij de Eerste en Tweede Kamer. Besluit 20 oktober waarna ze rechtsgeldig zijn. (Stichtingsbesluit). Kamerdebat over de verdeling vindt plaats op 28 september. Uitkeren kan beginnen in november vooral aan eenvoudige gevallen, dwz rechthebbenden die WUV hebben. Contact met PUR over lijsten.
- m. OPK lijsten : hiervoor moet brief naar Algemeen Rijks Archief en Le Ezrath ha Jeled (JMW).
- n. KPMG verslaat dat de administratie en voorbereiding prima verloopt. Er moeten wel spijkers met koppen worden geslagen en de helpdesks roepen enige zorg op. Op mijn vraag of het zin heeft dat de mevrouw die in Israel werd gevonden (niemand herinnert zich haar naam) naar Nederland komt om kennis te nemen van de gang van zaken en lijsten etc was het antwoord volmondig nee: KPMG regelt alles en als programmeur en profesional is er voor haar niets te doen. Wel bij het opstellen van het formulier maar daarmee is het afgelopen. Haar komst naar Nederland zou weggegooid geld zijn omdat er voor haar geen verdere taak is in het geheel.
- o. Voor het opzetten van de helpdesk moet er in Israel een coordinator worden benoemd die dit samen met Dona en KPMG gaat doen.

Na verhuizing naar JMW Amsterdam: vergadering met NIDI

Aanwezig waren Hans Vuijsje, Chris Kooyman, Jef Duterloo (Financien), Joop Sanders, Evert van Imhoff (NIDI) en Hanna van Solinge (NIDI). Het volledige rapport werd bladzijde voor bladzijde doorgenomen. Het NIDI werd onder andere gevraagd de zinsnede over de 45% halfjoden eruit te halen en wat dat betreft de lezers zelf hun conclusies te laten trekken uit de aanwezige tabellen (ik zag overigens in de definitieve versie, dat ze dat niet hebben gedaan). Verder moesten de NIOD statistieken over de leeftijdsopbouw van de Joodse bevolking direct na de oorlog eruit omdat (volgens Evert) het NIOD die zelf wil gaan publiceren (na 55 jaar...!! het is toch niet te geloven!). Er was verder weinig discussie meer over het rapport. Het CJO had immers de dag daarvoor al besloten de criteria gewoon te handhaven en in de JMW vergadering waren Joop Sanders en Hans Vuijsje overheersend (met wie een discussie over de consequenties alleen tot reeds bekende resultaten kon leiden). Met Arthur Vis was kort telefonisch contact. Hij zat in Zuid Frankrijk. Het was dus een weinig schokkende vergadering. Het aantal porties werd uitgerekend op 36.481 en dat is dan ook het advies dat naar het CJO gaat en op 26 sept naar ik verwacht zal worden bekrachtigd.

Slotadvies: De CJO vergadering over het NIDI rapport is een belangrijke vergadering (26 september), waar uiteindelijk ook over de consequenties van de cijfers (waarover ik aanstaande zondag uitleg zal geven) wordt beslist. Mijns inziens zijn Ronny Naftaniel en Micha Gelber het meer met Platform eens dan met de lijn Sanders – Vuijsje, waarbij Ronny de sterkste inbreng heeft. Graag Zondag allemaal de eindversie van het NIDI-rapport meebrengen. Het praat makkelijker als we allemaal dezelfde versie voor ons hebben.

Chaya Brasz